

Milé čtenářky a čtenáři, příznivci kvalitní typografie sázecím systémem $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$, otvíráte první a poslední číslo Zpravodaje ve roce 2016, čtyřčíslo s články roku 2016. Dovolte mi při příležitosti mého znovuzvolení předsedou našeho zapsaného spolku malou reminiscenci a zhodnocení stavu ζTUGu a Zpravodaje.

Ohlédnutí zpět

Jelikož jsem předsedal ζTUGu kromě období 1995–2001 již poslední dvě volební období (2010–2016), je na místě malé ohlédnutí zpět, a dovolím si pár myšlenek o našem sdružení. Mnoho se od mého předání sdružení v roce 2001 kolegům Olšákovi (2001–2004) a Kubenovi (2004–2010) a za dobu mého předchozího předsedování změnilo.

Před šestnácti lety při mém předávání statutárské štafety byl ζTUG v počtu členů lokálních sdružení uživatelů (LUG) na milión obyvatel na špici pomyslného pelotonu LUG. Dnes tomu tak již není, a zájem o členství má trvale sestupnou tendenci. Naše sdružení nevzkvétá. Celosvětový TUG loni uspořádal roční kampaň s cenami za získávání nových členů. Členy se bez pobídek již nestávají běžní uživatelé $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ u prostě proto, že nemají potřebu se organizovat ve spolku uživatelů jak bylo dříve běžné. LUG se spíše stávají profesními organizacemi, kde zůstávají vesměs profesionálové $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ em se živící, nebo dlouhodobí entuziasté středního či vyššího věku.

Je oprávněně se ptát, zda ζTUG nabízí to, po čem je mezi desítkami tisíc řadových uživatelů $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ u poptávka. Je potřeba se ptát, jak plní své poslání a slouží členům. Nasnadě je otázka, zda je snižování počtu členů dáno objektivními faktory, jako je snadná dostupnost informací a $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ ových distribucí na Internetu, existencí podpory $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ ových guru na platformách typu StackExchange, zvýšenými možnostmi vyžití a uplatnění mimo zapsané spolky a občanská sdružení, jako je ζTUG , nebo neplněním očekávání členů od LUG.

V úvodníku staronového předsedy ve Zpravodaji 2011-1 jsem avizoval svůj minimalistický program sdružení: kromě dodržení všech zákonných povinností chodu neziskové organizace a dodržení slibů grantové finanční podpory jsem chtěl konsolidovat aspoň vydávání našeho Zpravodaje. Nechávám na čtenáři posouzení, do jaké míry se to podařilo. Nepodařilo se také řádně připomenout a oslavit čtvrtstoletí existence ζTUGu .

Sebekriticky jsem pro volby na další období hledal pro nehonoranou a zodpovědnou funkci statutára ζTUGu svého nástupce. Přes veškeré úsilí se mi však

nikoho nového s mladickým elánem k převzetí předsednické štafety přemluvit nepodařilo. Naopak, u některých členů výboru to patrně vedlo k jejich rozhodnutí raději nekandidovat do výboru vůbec, a slíbili se dále angažovat nezávisle na závazku funkce v organizaci. Jelikož jsem ze svého předchozího dvanáctiletého vedení ζ TUGu věděl, o jak náročnou a zodpovědnou funkci se jedná, s kandidaturou do výboru – a tedy s hrozbou návrhu na předsedu sdružení – jsem dlouho váhal.

Valné shromáždění

Na obvyklé přednášky před každoročním valným shromážděním se mi podařilo sehnat hned dvě přednášky svých studentů na Fakultě informatiky MU: Bc. Víta Novotného a Bc. Dávida Luptáka. Po uvedení a vyslechnutí obou přednášek (články k oběma jsou v tomto čísle) a po rozhodnutí obou přednášejících se stát aktivními členy sdružení jsem pojal důvěru v budoucnost spolku založenou na šikovných a iniciativních mladých členech. A poté, co Vít Novotný na shromáždění vyjádřil i ochotu pomoci s dosud vážnoucí technickou redakcí Zpravodaje ζ TUG a aktivně se nabídl přiložit ruku k dílu Honza Šustek, bylo rozhodnuto. Na následné schůzi výboru jsem s podmínkou pozitivního obratu a změn koncepce ve vydávání Zpravodaje souhlasil s opětovným zvolením do čela spolku a stal se tak staronovým předsedou sdružení.

Poděkování

Nelze než poděkovat předchozímu výboru za to, že sdružení a jeho tradice byla udržena, včetně minimalistického programu činnosti. Nejen že byly udržovány diskusní listy a zpřístupňován archiv CTAN zrcadlením do Brna, byl vytvořen nový web sdružení. Částečně byl redukován skluz ve vydávání Zpravodaje sdružení, zejména péčí jeho šéfredaktora Zdeňka Wagnera a jeho zástupce Tomáše Hály.

Setrvávající aktiva sdružení byla využívána na podporu $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ ových projektů doma i ve světě. ζ TUG finančně podporoval projekty fontů $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ Gyre, METAPOST, Lua $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$. Ty jsou na světě i díky finančnímu příspěví ζ TUGu. Díky placení kolektivního členství ζ TUGu v TUGu bylo rozesíláno osm čísel časopisu TUGBoat do center $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ ového života v Praze (knihovny MFF UK, FEL ČVUT a MÚ AV), Liberci, Ostravě (OU), Brně (Univerzita obrany), Bratislavě (MFF UK) a Košicích (UJŠ).

Zpravodaj

Od svého založení ζ TUG vydává primárně pro komunikaci mezi svými členy Zpravodaj ζ TUGu. Nedávno v tichu oslavilo periodikum čtvrtstoletí svého nepřerušovaného vydávání. V předchozím období se nedařilo redakci časopis vydávat

pravidelně, jednak z důvodu nedostatku nabízených kvalitních příspěvků, jednak kvůli technické náročnosti sesazení jednotlivých čísel. Svě sehrálo i pracovní vytížení protagonistů redakce, šéfredaktora a jeho zástupce, vzhledem k vysokým ambicím, které se ale včas nedařilo naplňovat a komunikovat.

Nová koncepce vydávání Zpravodaje

Vzhledem ke své pracovní zaneprázdněnosti na pozici šéfredaktora Zpravodaje rezignoval Zdeněk Wagner. Hozenou šéfredaktorskou rukavici zvedl Honza Šustek, který byl v této roli jednomyslně výborem potvrzen. Důležitý bod jeho koncepce vydávání jde vstříc autorům, kteří na redakční zpracování svých článků ‘v bufferu’ redakce dříve čekali nezvykle dlouho:

```
if máme v březnu v bufferu nemálo článků then
    vydáme číslo a vyprázdníme buffer
```

```
end if
```

```
if máme v červnu v bufferu nemálo článků then
    vydáme [jedno–dvoj]číslo a vyprázdníme buffer
```

```
end if
```

```
if máme v září v bufferu nemálo článků then
    vydáme [jedno–troj]číslo a vyprázdníme buffer
```

```
end if
```

```
V listopadu vydáme [jedno–čtyř]číslo a vyprázdníme buffer.
```

Plně se s tímto programem ztotožňuji a toto číslo připravené v rekordně krátkém čase je prvním hmatatelným důkazem jeho naplňování. Díky! Věřím, že příslib pravidelnosti přivede k zaslání článků nové autory, kteří se podělí o své zkušenosti či zpracují problematiku formou přehledového článku.

Na Valném shromáždění, jakožto nejvyšším orgánu spolku, byla tato problematika diskutována. V diskusi s přijetím role technického redaktora Zpravodaje k mé velké radosti souhlasil Vít Novotný. Že to byl dobrý krok svědčí i číslo, které držíte v rukou.¹

Nová pravidla vydávání sice bude ještě třeba kolektivně dopracovat, zajistit transparentnost procesů redakce, pravidla recenzního řízení a otevřenost zapojení odborníků při technických výzvách sazby a přípravy Zpravodaje do tisku. Jste-li ochotni přiložit ruku k dílu recenzemi, korekturami, či svým know-how, ozvěte se prosím redakci.

¹Příkaz `svn log|grep vnovotny|wc -l` informující o počtu revizí, které na tomto čísle od svého vstupu do ζ TUGu před valným shromážděním udělal, dává tříciferné číslo. To demonstruje objem práce, který sesazení a redakce takového čísla obnáší. Případné nejednotnosti jdou na můj vrub daný tlakem číslo rychle dostat ke členům a srovnat skluz ve vydávání.

Editorial čísla

Obsah tohoto čísla začíná dvěma články v angličtině referujícími o projektech, které ζ TUG podpořil finančně: $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ Gyre a SWIGLIB.

Polští kolegové podávají zevrubnou zprávu o tom, jak po dvě dekády přispívali do pokladnice volně šiřitelných fontů, včetně vývoje infrastruktury umožňující i vývoj matematických fontů a OpenType verzí fontů. Dočtete se o historii Latin Modern fontů, důležitosti kompatibility metrik fontů, vývoji rodiny fontů $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ Gyre nahrazující komerční rozšířené alternativy základních fontů Adobe, a doplňující pět rodin fontů kompletní podporou $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ ové matematiky. Závěrem jsou naznačeny směry dalšího vývoje.²

Luigi Scarso referuje o svém projektu SWIGLIB, taktéž podpořeném finančně ζ TUGem. Projekt umožňuje efektivní využití binárních knihoven v $\text{LuaT}_{\text{E}}\text{X}$ u, zachovává standardní devizy $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ ových řešení, a to efektivitu a portabilitu.

Marek Pomp sdílí své zkušenosti s literárním programováním v jazyce R vhodném pro statistické výpočty a přípravu diagramů.

Vít Novotný popisuje svůj nový makrobalík Markdown umožňující stejnojmenný jazyk použit v kterýchkoli dokumentech $\text{L}^{\text{A}}\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ u, plain $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ u a $\text{ConT}_{\text{E}}\text{X}$ tu. Poměrně rozšířený a úsporný jazyk tak nyní lze sázet kvalitním sázecím strojem, a také ve složitějších dokumentech kombinovat se složitějšími objekty nepodporovanými ve značkování Markdown. Článek demonstruje vhodnost využití dostupnosti Lua interpretu místo makroexpanze pro implementaci řešení problému parsování textu v jazyce Markdown.

Problematikou elektronických knih a jejich přípravy z klasicky značkových dokumentů se zabývá článek Michala Hofticha. Řešení je postaveno na konverzi do XML formátů elektronických čteček pomocí programu $\text{T}_{\text{E}}\text{X}4\text{ht}$.

Neméně atraktivní a v komunitě žádanou funkcionalitou je sazba bibliografických citací vyhovujících normě ISO 690. V článku o balíku $\text{bibl}^{\text{A}}\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ u Dávid Lupták informuje o výsledcích své bakalářské práce na Fakultě informatiky MU, která umožňuje splnit požadavky této nedávno aktualizované normy. O poptávce a významu práce svědčí rychlost, s jakou developerská komunita po jeho řešení sáhla, měřená počtem větví v repozitáři projektu.

Číslo se uzavírá překladem další části seriálu Petera Wilsona o využití $\text{L}^{\text{A}}\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ ových nástrojů pro cykly na práci s řetězci.

Poděkování členům, zejména kolektivním

Největší členské příspěvky pro finanční zabezpečení chodu sdružení tradičně přináší kolektivní členové, za což patří dík i jejich kontaktním osobám. Jmenovitě jde o:

1. Bílková Hana, Ústav informatiky AV ČR, v. v. i.

²Na výborové schůzi ζ TUGu byl odsouhlasen závazek další vývoj fontů GUST E-foundry v letech 2017–2019 finančně podporovat částkou 1000 Eur ročně.

2. Bojar Štěpán, Univerzita Karlova v Praze
3. Borková Eva, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta aplikované informatiky, Ústav matematiky
4. Buša Ján, Technická univerzita v Košiciach
5. Dvorský Jiří, VŠB-TU Ostrava, Fakulta elektrotechniky a informatiky
6. Genčev Marian, VŠB-TU Ostrava
7. Halíř Jiří, Konzervatoř, Brno
8. Jakl Ondřej, Ústav geoniky AV ČR, v. v. i.
9. Jurák Josef, Slezská univerzita v Opavě
10. Kuben Jaromír, Ministerstvo obrany ČR
11. Nemoga Karol, Matematický ústav SAV, Bratislava
12. Písačka Jan, Ústav fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i.
13. Plich Roman, Ústav matematiky a statistiky PřF MU
14. Pospíšil Herman, Ústav makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i.
15. Rákosník Jiří, Matematický ústav AV ČR, v. v. i.
16. Roupec Petr, Fyzikální ústav AV ČR, v. v. i.
17. Rybička Jiří, Mendelova univerzita v Brně, Ústav informačních technologií
18. Sklenák Vilém, Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta informatiky a statistiky
19. Sojka Petr, Masarykova univerzita Brno, Fakulta informatiky
20. Svoboda Vojtěch, České vysoké učení technické v Praze, Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská
21. Šustek Jan, Ostravská univerzita
22. Vaníček Petr, Ústav teorie informace a automatizace AV ČR, v. v. i.
23. Veselý Jiří, Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta
24. Vyhnánek Jiří, České vysoké učení technické v Praze, Fakulta strojní, Centrum počítačových služeb

Kolektivní členové často deponují ve svých knihovnách Zpravodaj sdružení, a DVD \TeX live, neboť obojí dostávají v několika kusech, a takto přirozeně sdružují uživatele v centrech vzdělanosti na jednotlivých pracovištích. Pokud víte ve svém okolí o organizaci, která \TeX používá, prosím navrhněte, aby zvážila své členství v ζ TUGu.

Prioritou mého předsednictví v druhém čtvrtstoletí ζ TUGu bude kromě zajištění minimálního chodu sdružení stabilizace vydávání Zpravodaje a podpora aktivních jednotlivců a projektů naplňujících poslání sdružení. S členstvím ζ TUGu v CrossRef souvisí předávání metadat vydaných článků do této celosvětové databáze, a to zpětně pro články vydané od roku 1991, včetně seznamů citací. To by mohlo zvýšit viditelnost Zpravodaje a zatraktivnit i publikování ve Zpravodaji pro akademiky. Neméně důležitá bude prezentace ζ TUGu na Internetu, aktuální a udržované webové stránky, funkční administrativní rozhraní databáze členů, mailové diskusní skupiny a péče o ftp archiv CTAN a sdružení.

Aktivity sdružení stojí a padají na ochotných jednotlivcích. Máte-li co sdružení nabídnout, ať už v souvislosti s výše naznačenými činnostmi sdružení, nebo byste chtěli začít novou aktivitu v duchu stanov sdružení, napište prosím na adresu výboru z tiráže!

Budeme vděčni i za pomocnou ruku v získávání nových členů, propagaci sdružení, editaci a redakci tematických webových stránek na webu sdružení, ale i za konstruktivní náměty na další aktivity či připomínky ke stávajícímu chodu sdružení.

Líbí se mi tradice německy mluvících T_EXistů DANTE zvaná „Stammtische“. Přibližně jednou za měsíc se ve některých městech u jednoho stolu pravidelně scházejí zájemci o T_EX a sdílejí své zkušenosti a znalosti. I to je možná příčinou, že DANTE má více členů než celosvětový TUG. Pokud byste ve svém městě chtěli tuto tradici osobních kontaktů založit, směle do toho a ζ TUG jistě pomůže dát místo setkání svým členům ve známost. Jen do toho!

Summary: Introductory Word by Once and Future President

Editorial discusses ζ TUG's past and future, membership issues and shaping the organization in the Internet era, together with changes related to the publishing of Zpravodaj ζ TUG.

Go forth and participate in ζ TUG to make the bright future of T_EX & Friends a reality! *You can!*

*Masarykova univerzita, Fakulta informatiky, Botanická 68a, 602 00 Brno
sojka@fi.muni.cz*